

Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Çevresel Maliyet İlişkisi

Ferah Yıldız¹

Özet

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) ve çevresel maliyetler arasındaki ilişki, son yıllarda işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerinde önemli rol oynamaya başlamıştır. KSS, işletmelerin sadece kâr amacı dışında geçerek çevresel ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmelerini teşvik etmektedir. Şirketlerin çevreye olan etkilerini minimize etmeye yönelik uygulamaları, uzun vadede hem finansal performanslarını artırmakta hem de toplum nezdindeki itibarlarını güçlendirmektedir. Çevresel maliyetler, işletmelerin faaliyetleri sonucunda çevreye verdikleri zararın giderilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla yapılan harcamaları ifade eder. Bu maliyetler, doğrudan ve dolaylı olarak işletmelerin çevreye duyarlı süreçler geliştirmelerini zorunlu kılar. Çevresel maliyetlerin doğru hesaplanması ve yönetilmesi, işletmelerin çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmalarında kritik bir rol oynamaktadır. KSS projeleri kapsamında atık yönetimi, karbon salınımının azaltılması ve su geri kazanımı gibi uygulamalar hem çevresel maliyetleri düşürmekte hem de şirketlerin rekabet avantajını artırmaktadır. Örneğin, karbon salınımını azaltmaya yönelik projeler, işletmelerin çevre vergilerinden kaçınmasına olanak tanıyarak maliyet tasarrufu sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, çevresel maliyetlerin raporlanması ve bu maliyetlerin mali tablolar üzerinde görünür kılınması, şirketlerin daha iyi çevresel yönetim stratejileri geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. KSS ve çevresel maliyetler arasındaki ilişki, işletmelerin sadece çevresel sürdürülebilirlik açısından değil, aynı zamanda finansal performansları üzerinde de olumlu etkiler doğurmaktadır. Çevresel sorumluluk projeleri, işletmelerin çevreye olan zararlarını azaltırken, uzun vadede maliyet tasarrufu elde etmelerine ve sürdürülebilirliklerini güçlendirmelerine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, çevresel maliyetlerin hesaplanması ve KSS projelerinin etkilerinin analiz edilmesi, işletmelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmalarında önemli bir araç olmuştur. Özellikle yenilikçi çevre dostu uygulamaların benimsenmesi, işletmelerin itibarını artırmakla kalmayıp aynı zamanda operasyonel verimliliklerini de geliştirerek uzun vadeli rekabet avantajı sağlamaktadır.

1 Doç.Dr. Kocaeli Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, ferah.yildiz@kocaeli.edu.tr, ORCID:0000-0003-3374-1297

1. GİRİŞ

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) son yıllarda hem akademik alanda hem de iş dünyasında giderek daha fazla önem kazanan bir kavram haline gelmiştir. Şirketlerin sosyal, çevresel ve ekonomik sorumluluklarını yerine getirme çabaları, yalnızca yasal düzenlemelere uyum sağlamakla sınırlı kalmamış, aynı zamanda işletmelerin paydaşlarına karşı hesap verebilirliğini artıran bir strateji olarak kabul edilmiştir. KSS, şirketlerin sadece kâr elde etme amacıyla değil, aynı zamanda topluma ve çevreye olan sorumluluklarını da göz önünde bulundurarak faaliyetlerini yürütmeleri gerektiğini vurgulamaktadır (Carroll, 1991; Porter & Kramer, 2006). Bu bağlamda çevresel maliyetler, KSS'nin önemli bir boyutunu oluşturmakta ve şirketlerin çevreye olan etkilerini minimize etmeye yönelik uygulamalarını içermektedir (Bebbington vd., 2014; Elkington, 1997).

Çevresel maliyet kavramı, işletmelerin faaliyetleri sonucunda çevreye verdikleri zararın maliyetinin hesaplanmasını ifade eder. Bu maliyetler, doğrudan ya da dolaylı olarak çevresel bozulmaların giderilmesi, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla yapılan harcamaları kapsamaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk, çevresel maliyetlerin azaltılmasında etkin bir rol oynamakta ve işletmelerin çevreye verdikleri zararı minimize etmek için çeşitli stratejiler geliştirmelerini teşvik etmektedir (Henri ve Journeault, 2010; Schaltegger ve Burritt, 2010). KSS ile çevresel maliyet arasındaki ilişki, işletmelerin çevresel sürdürülebilirlik hedeflerini yerine getirme ve çevreye olan zararlarını en aza indirme çabalarının maliyetlerini kapsamaktadır. Birçok işletme, çevreye duyarlı üretim süreçlerini benimseyerek hem çevresel maliyetleri düşürmeye hem de itibarlarını artırmaya çalışmaktadır (Porter ve Van der Linde, 1995; Bansal ve Roth, 2000). Ancak çevresel maliyetler, yalnızca işletmelerin kısa vadede kâr elde etme stratejilerini etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda uzun vadede işletmelerin rekabet avantajını artıran bir unsur olarak da değerlendirilmektedir. Bu bağlamda KSS, sadece çevresel maliyetlerin minimize edilmesi açısından değil, aynı zamanda şirketlerin finansal performansına da olumlu katkı sağlayabilecek bir strateji olarak öne çıkmaktadır (Orlitzky vd., 2003; Margolis ve Walsh, 2003).

Çevresel maliyetlerin hesaplanması ve yönetilmesi, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzde tüketicilerin çevre bilinci ve sürdürülebilirlik taleplerinin artmasıyla birlikte işletmeler, çevresel maliyetleri düşürmek için daha fazla çaba sarf etmektedir. Çevresel maliyetlerin azaltılması, sadece işletmelerin çevreye olan olumsuz etkilerini azaltmakla kalmayıp, aynı zamanda finansal açıdan da avantajlar

sunmaktadır (Wagner, 2005; King ve Lenox, 2001). KSS ve çevresel maliyetler arasındaki ilişki, işletmelerin rekabet avantajını sürdürme ve toplum nezdinde itibar kazanma çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Çevresel sürdürülebilirlik konusundaki başarı, yalnızca işletmelerin kârlılığını artırmakla kalmayıp, aynı zamanda uzun vadede işletmelerin toplumla olan ilişkilerini de güçlendirebilmektedir (Clarkson vd., 2011; Hart ve Ahuja, 1996).

Sonuç olarak, KSS ve çevresel maliyet arasındaki ilişki, günümüz iş dünyasında stratejik bir öneme sahiptir. İşletmelerin çevresel maliyetleri azaltma ve çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma çabaları, hem işletmelerin rekabet avantajını artırmakta hem de toplum nezdindeki itibarlarını güçlendirmektedir (Eccles vd., 2014; Ambec ve Lanoie, 2008).

2. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

Kurumsal sosyal sorumluluğun rolü ve gelişimi ve şirketlerin davranışları üzerindeki etkisinin tartışılması, yirmi birinci yüzyılda akademik literatürdeki en önemli alanlardan biri haline gelmiştir. İşletmelerde kurumsal sosyal sorumluluk girişimlerinin uygulanmasına duyulan ihtiyaç, dramatik çevresel sorunlara ve sosyal zorluklara yanıt olarak karşımıza çıkmaktadır (Aluchna, 2010). Kurumsal sosyal sorumluluk şirketlerin gönüllü olarak iş operasyonlarına ve paydaşlarıyla etkileşimlerine sosyal ve çevresel endişeleri entegre ettiği bir kavram olarak ifade edilmiştir (Crowther ve Jatana, 2005). Şirketlerin kurumsal stratejilerine ve kurumsal değerlerine, sosyal modeli olarak bilinen daha geniş bir perspektifte kök salmış olan geniş bir paydaş kitlesinin varsayımlarını ve çıkarlarını dahil etmesi gerektiğini savunur (Hawkins, 2006). Bu model, sosyal ve ekonomik sistemlerin üyeleri olan ve farklı şirketlerin faaliyetlerinden etkilenen paydaşların çıkarlarını, beklentilerini ve ihtiyaçlarını hesaba katarak finansal model ile hissedar yaklaşımını dengelemeye çalışır. Bu nedenle, KSS kavramına göre, şirketlerin faaliyetlerinde odaklandıkları tek endişe ekonomik performans olmamalıdır. Paydaş grubu, hissedarlar, çalışanlar, tedarikçiler, müşteriler, yerel topluluklar ve yönetimi de içermelidir (Freeman, 2005).

Kurumsal sosyal sorumluluk, şirketlerin ekonomik, sosyal ve çevresel sistemlerde faaliyet gösterdikleri için toplumlara karşı bazı yükümlülükleri olduğu ve mevcut sorunlardan sorumlu olmaları gerektiği varsayımına dayanır. Bu nedenle KSS, küreselleşme süreci, iklim değişikliği, yolsuzluk ve işçi istismarı riski ve raporlama ihtiyacı ile ilgili sosyal beklentilere ve mevcut iş ortamı zorluklarına bir çözümdür. KSS'nin temel görevleri arasında hesap verebilirlik ve şeffaflık sağlamanın yanı sıra sorumluluk ve sürdürülebilirliği güvence altına almak yer alır (Hollender ve Fenichell, 2004).

Kurumsal sosyal sorumluluğun beş boyutu bulunmaktadır; doğal çevreyi ve iş uygulamalarının sürdürülebilirliğini ifade eden boyutu (Çevresel Boyut). İşletme ile toplum arasındaki ilişkiyi ifade eden boyutu (Sosyal boyut). Sosyo-ekonomik veya finansal yönleri ifade eden boyutu (Ekonomik boyut). Tüm paydaşların veya paydaş gruplarının dikkate alınmasını ifade eden boyutu (Paydaş boyut). Yasa tarafından öngörülmeleyen eylemleri ifade eden boyutu (Gönüllülük boyutu) (Stojanović, vd., 2016).

3. ÇEVRESEL MALİYETLER

Ortaya çıkan çevresel maliyetler, kötü çevre kalitesinin var olması veya önlenmesi, azaltılması veya düzeltilmesi gerektiği için ortaya çıkan maliyetlerdir. Çevresel maliyetler, çevresel bozulmanın tespiti, düzeltilmesi ve önlenmesi ile ilgili maliyetlerdir. Çevresel maliyetler dört kategoriye ayrılmaktadır; bunlardan birinci önleme maliyetleri, ikincisi tespit maliyetleri, üçüncüsü iç başarısızlık maliyetleri ve dördüncüsü dış başarısızlık maliyetleridir (Hansen ve Mowen, 2000).

İç çevresel yatırımlar, şirketin gelir tablosunu doğrudan etkileyen ve bir organizasyon içindeki paydaşlarla ilgili maliyetlerdir. Dış çevresel yatırımlar, şirketlerin ticari kazançlar için girdiği bir organizasyonun dış paydaşlarıyla (toplum, kamu) ilgili maliyetlerdir. (Shabbir ve Wisdom, 2020).

Küresel olarak ve gelişmekte olan ülkelerde çoğu işletmenin karşılaştığı en büyük zorlukların, doğal kaynakların tükenmesi, çevresel bozulma ve sürdürülemez ekosistem tahribatı yoluyla çevrenin tahribatı olmasıdır (Enahoro, 2009). Endüstriyel emisyonlar iklim değişikliğine ve zengin kirlilik arazi bozulma sürecine olumsuz katkıda bulunmuştur. 21. yüzyıl ülkeleri ilerleme ve refah çağı olarak kabul edildiğinden, bizi çevreleyen doğaya ve çevreye giderek daha fazla önem verilmektedir. Muhasebenin çevreye olan ilgisinin temel nedeni, farklı paydaşların (hükümet, yatırımcılar, borç verenler, bankalar, sivil toplum kuruluşları vb.) farklı kuruluşların çevresel performansı hakkında finansal verilere ihtiyaç duymasıdır. Uygun bir çevresel muhasebe sistemi, ölçüm, kontrol ve karar alma için ana araç olması anlamında Sürdürülebilir Kalkınmayı (SD) başarmak için destekleyici bir ölçüdür (Rita vd., 2023)

Sanayi devrimi, sanayileşmiş ekonomideki çoğu insan ve firma için ekonomik iyileşme sağlamıştır. Birçoğu daha fazla refah ve iyileşmiş sağlıktan yararlanmıştı. Maliyetler olmuştur; ancak, sanayileşme doğal çevreye zarar veren fabrika kirleticileri ve daha fazla arazi kullanımı getirmiştir. Muhasebeciler, denetçiler, yöneticiler, ekonomik kalkınmanın koruyucuları ve ışık taşıyıcıları olarak, artık çevre muhasebesinin ve çevreyle ilgili

bilgilerin şirket performansı üzerindeki etkilerini göz ardı edemezler. Dünya genelinde, sistematik olarak çevreyi tüketen hammaddeler, enerji tüketimi ve doğal kaynakların kullanımı üzerindeki muhasebe raporlamasının etkisini değerlendirmek ve ölçmek gerekmektedir (Rita vd., 2023).

Çevresel KSS faaliyetleri şirketler için ek harcamalara neden olur ve bunların finansal faydaları hemen görünür ve kolayca ölçülebilir değildir. Bazı araştırmalar, şirketlerin gönüllü olarak çevre koruma için karlarından fedakarlık etmediklerini buldukları için bu sonuçları eleştirmektedirler, çünkü mevcut masraflar ile sonraki kazançlar arasında olumlu bir bağlantı yoktur. Dış paydaşlar, şirketlerin faaliyetlerinde çevre standartlarını uygulamaları konusunda ısrar etmektedir. Mevcut faaliyetlerden sorumlu olmaları ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atmamaları beklenmektedir. Porter ve Linde (1995), daha geniş anlamda, KSS çevresel faaliyetlerinin yeniliği tetikleyebileceğini, maliyetleri düşürebileceğini, kaynakları koruyabileceğini ve böylece rekabet avantajı ve sadık müşteriler yaratabileceğini öne sürmektedir. Kirliliğin önlenmesinin yanı sıra, şirketler daha yüksek kaynak verimliliği elde etmek için çevresel iyileştirmeleri düşünmelidir. Kaynak verimliliği, enerji tasarrufu, işgücü iyileştirmeleri ve hammadde kullanımında verimliliğin yanı sıra atıkların kontrolü ve azaltılması anlamına gelir (Stojanović, vd., 2016).

Çevresel maliyetlerin çoğu genellikle sistematik olarak izlenmez ve sorumlu süreçlere ve ürünlere atfedilmez, ancak basitçe genel giderlere kaydedilir. Çevresel maliyetlerin tam olarak kaydedilmemesi, genellikle iyileştirme seçenekleri ve elde edilen tasarruflar için çarpık hesaplamalara yol açar. Hammadde ve yardımcı malzemeleri daha iyi kullanarak ve daha az (zararlı) işletme malzemesi gerektirerek emisyonları ve atıkları kaynağında önlemeyi (kaçınma seçeneği) amaçlayan çevre koruma projeleri tanınmaz ve uygulanmaz. Bu tür önlemlerden elde edilecek ekonomik ve ekolojik avantajlar kullanılmaz. Sorumlu kişiler genellikle atık ve emisyon üretmenin genellikle bunları bertaraf etmekten daha pahalı olduğunu farkında değildir. Deneyimler, çevre yöneticisinin şirketin gerçek maliyet muhasebesi belgelerine nadiren erişebildiğini ve toplam çevresel maliyetlerin yalnızca küçük bir kısmından haberdar olduğunu göstermektedir (Jasch, 2001).

Genel gider hesaplarında izlenen çevresel ve çevresel olmayan maliyetler, yönetimin fark etmemesine neden olur. Bundan dolayı yönetimin bu tür maliyetlerin kapsamını ve büyümesini hafife alma eğiliminde olduğuna dair önemli kanıtlar vardır. Çevresel maliyetleri belirleyerek, değerlendirerek ve tahsis ederek, maliyet tasarrufu fırsatlarının belirlemesine ve gerçekleştirilen projelerin ve yatırımların maliyet tasarruflarının gerçekten hesaplamasına

olanak tanır. Başlıca örnekler, toksik organik çözücülerin toksik olmayan ikamelerle değiştirilmesiyle elde edilebilecek tasarruflardır, böylece düzenleyici raporlama, tehlikeli atık işleme ve toksik malzemelerin kullanımıyla ilişkili diğer maliyetlerin yüksek ve artan maliyetleri ortadan kalkar (Jasch, 2001).

4. Çevresel Maliyet Türleri

Çevresel maliyetleri; önleme maliyetleri, değerlendirme maliyetleri, içsel başarısızlık maliyetleri ve dışsal başarısızlık maliyetleri olarak 4 ana gruba ayrılabilir. İlk iki maliyet türü çevresel sorunlardan/felaketlerden kaçınmanın maliyetlerini, son iki maliyet türü ise çevresel sorunlara/felaketlere izin vermenin maliyetlerini ifade eder. Önleme maliyetleri, bir işletmenin çevresel sorunların ortaya çıkmamasını veya çevresel sorunların ortaya çıkma olasılığının en aza indirgenmesini sağlamak için katlandığı maliyetlerdir. Örneğin, nehir akıntularına kimyasal sızıntıyı ortadan kaldırmak için bir filtrasyon sistemi uygulayan bir kuruluş, faaliyetlerini yürüttüğü ekosistemi etkileyen gelecekteki çevre kirliliği olasılığını ortadan kaldıran önleyici bir faaliyet yapmış olur. Değerlendirme maliyetleri, bir işletmenin çevresel maruziyetlerini izlemek için katlandığı maliyetlerdir. Esasen, bunlar çevresel performansla ilgili olarak işletme operasyonlarının etkilerini izleme maliyetleridir. Örneğin, bir havayolu şirketi, uçaklarının yaşlandıkça yakıt emisyonlarını ölçen elektronik takip sistemleri uygulamak için yatırım yapabilir. İçsel başarısızlık maliyetleri, şirket içinde ortaya çıkan ve şirket kaynaklarını etkileyen olumsuz sürdürülebilirlikle ilgili olaylardan kaynaklanan sorunları ele almak için işletme tarafından katlanılan maliyetlerdir. Meydana gelebilecek çevresel olaylar nedeniyle teknolojileri düzeltme veya çalışanları eğitime maliyeti dahildir. Örneğin, şirketin emisyonların solunması nedeniyle solunum ve sağlık etkileri, sağırlığa ve çalışanlarında diğer yan etkilere yol açabilecek titreşim ve gürültünün fiziksel etkileri için katlandığı maliyetler içsel başarısızlık maliyetlerine örnek olarak verilebilir. Dışsal başarısızlık maliyetleri, bir işletmenin dışındaki paydaşları etkileyen çevresel ihlallerle ilgili maliyetleri karşılamak veya para cezaları ödemek için katlandığı maliyetleri ifade eder. Dışsal başarısızlık maliyetleri, daha geniş toplumsal ve çevresel etkileri hafifletmek için katlanılan harcamalardır. Örneğin, bir şirket; bir ilçenin sakinlerini, gürültü, titreşim, koku ve emisyonlardan korumak amacıyla her yıl rahatsızlık izni bedeli öder (Dhillon vd., 2005).

Çoğu muhasebe sistemi, firmaların toplam çevresel maliyetlerinin bir kısmını ayrı ayrı kayıtlara alırken, geri kalanı genel giderler veya idari maliyetler gibi diğer maliyetlerin içine alır. Firmaların toplam çevresel maliyetlerinin daha büyük bir kısmını görünür kılan maliyet muhasebesi

sistemlerinin etkilerini açıklamak için çok az ampirik kanıt sağlanmıştır (Henri vd.,2013). Çevresel maliyetlerin tam olarak kaydedilmemesi, genellikle iyileştirme seçenekleri ve elde edilen tasarruflar için karmaşık hesaplamalara yol açar. Hammadde ve yardımcı malzemeleri daha iyi kullanarak ve daha az (zararlı) işletme malzemesi gerektirerek emisyonları ve atıkları kaynağında önlemeyi (kaçınma seçeneği) amaçlayan çevre koruma projeleri tanınmaz ve uygulanmaz. Bu tür önlemlerden elde edilecek ekonomik ve ekolojik avantajlar kullanılmaz. Sorumlu kişiler genellikle atık ve emisyon üretmenin genellikle bunları bertaraf etmekten daha pahalı olduğunun farkında değildir. Deneyimler, çevre yöneticisinin şirketin gerçek maliyet muhasebe belgelerine nadiren erişebildiğini ve toplam çevresel maliyetlerin yalnızca küçük bir kısmının farkında olduğunu göstermektedir (Jasch, 2003). Geleneksel maliyet muhasebesinde, çevresel ve çevresel olmayan maliyetlerin genel gider hesaplarında toplanması, bunların yönetimden “gizlenmesine” neden olur. Kurumsal çevre koruma harcamaları, bir şirketin çevresel yönleri, etkileri ve tehlikeleri önlemek, azaltmak, kontrol etmek ve belgelemek için yapılan tüm çevre koruma önlemleri ile bertaraf, arıtma, sanitasyon ve temizleme harcamalarını kapsar (Jasch, 2003).

5. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK VE ÇEVRESEL MALİYET İLİŞKİSİ

Sanayileşme, doğal çevreye zarar veren ekonomik iyileştirmeler, üretim hattı kirliliği ve daha da önemli arazi kullanımını beraberinde getirdi. Elbette, doğal kaynakların kullanımı parasal ilerleme için çok önemlidir (Akinbami ve Adegbulugbe 1998). Çevresel düzenlemeler faydaları genişletir, maliyetleri azaltır ve sonuç olarak şirket karlılığını yükseltir. (Porter ve Van der Linde 1995). Son yıllarda, firmaların genel olarak kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) ve özel olarak çevresel sorumlulukları ile ilgili faaliyetleri akademik topluluk tarafından giderek daha fazla incelemeye tabi tutulmaktadır. Şimdiye kadar firmaların temel amacı hissedarların servetini en üst düzeye çıkarmak olmuştur. Ancak, bu yaklaşım çok sınırlı olabilir ve hatta hissedarların servetini en üst düzeye çıkarmak için firmalar diğer paydaşlarına; çevreyi kirletme, sömürme veya çalışanlar arasında ayrımcılık yapma gibi konularda zarar verirse tehlikeli bile olabilir. Bu nedenle, kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal finansal performans mutlaka uyumlu olmalıdır (Lioui ve Sharma, 2012). Ar-Ge ve inovasyonun firma değeri ile pozitif korelasyona sahip olması muhtemel olduğundan, ECSR endişelerinin herhangi bir etkisi, CFP üzerinde dolaylı (pozitif) bir etkiye sahip olacaktır (Heyes ve Kapur, 2011).

Kurumsal sosyal yükümlülük, bir yatırım olarak ele alınmalı, şirket ile paydaşlar arasında bir bağlantı gösterdiğinde bir maliyet veya gider olarak

ele alınmamalıdır. Çevresel maliyetler geleneksel maliyetler, potansiyel olarak gizli maliyetler, koşullu maliyetler ve imaj ve ilişki maliyetleri olarak ayrılabilir (Shabbir vd., 2019).

Kurumsal sosyal sorumluluk (CSR) yatırımları, kontrol, esneklik, bilgi ve titizlik olmak üzere performansla tanımlanan üç ölçümü dikkate alır. Çevresel yatırımların avantajlarının maliyetlerden daha fazla olduğu ve daha katı düzenleyici standartların aslında yeniliği teşvik edeceği büyük ölçüde ileri sürülmüştür. Ayrıca, geliştirilmiş çevresel performans rekabet avantajı için potansiyel bir kanaldır ve bunu üretkenlikte iyileştirmeler, artan karlılık ve daha düşük uyum maliyeti takip etmektedir (Shabbir vd., 2019). Buna karşılık, Palmer ve diğerleri (1995), çevresel düzenlemelere uymanın her zaman maliyetli olacağını ve şirketleri sosyal faydalar ile özel maliyetler arasında bir denge kurmaya zorlayacağını ileri sürdü.

6. UYGULAMA ÖRNEĞİ

Bu uygulama bölümünde, bir firmanın kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) projeleri ile çevresel maliyetler arasındaki ilişkiyi inceleyerek, çevresel etkilerin maliyetlendirilmesi ve KSS'nin etkisi sayısal örneklerle açıklamaya çalışılmıştır. Örnek olarak bir üretim firmasının çevresel etkilerini azaltmak amacıyla yürüttüğü projelere odaklanılmıştır.

X Kimya A.Ş., kimyasal üretim yapan bir firma olup, yıllık 200.000.000 TL ciroya sahip bir firmadır. Firma, üretim süreçlerinde ortaya çıkan çevresel etkileri azaltmak amacıyla çeşitli Kurumsal sosyal sorumluluk projeleri yürütmektedir. Bu projelerin çevresel maliyetleri hesaplanarak firmanın kurumsal sosyal sorumluluk politikalarının finansal etkileri analiz edilmiştir.

Atık Yönetimi Projesi: Firma, üretim sırasında ortaya çıkan tehlikeli atıkların bertarafı için çevre dostu bir yöntem geliştirmiştir. Bu proje, yılda 1.000 ton atığın güvenli bir şekilde imha edilmesini sağlamaktadır.

Karbon Salınımını Azaltma Projesi: Firma, üretim tesislerinde karbon salınımını azaltmak için güneş enerjisi sistemi kurmuştur. Bu proje, yıllık 2.000 ton karbon salınımını azaltmayı hedeflemektedir.

Su Geri Kazanım Projesi: Üretim sürecinde kullanılan suyun %60'ını geri kazanarak, su tüketimini önemli ölçüde azaltmaktadır.

6.1. Çevresel Maliyetlerin Hesaplanması

1. Atık Yönetimi Projesi:

Yıllık bertaraf edilen atık miktarı: 1.000 ton

Atık bertaraf maliyeti (ton başına): 3.000 TL

Projenin toplam yıllık maliyeti: $1.000 \text{ ton} \times 3.000 \text{ TL/ton} = 3.000.000 \text{ TL}$

2. Karbon Salınımını Azaltma Projesi:

Yıllık azaltılan karbon miktarı: 2.000 ton

Karbon salınımı azaltma maliyeti (ton başına): 4.000 TL

Projenin toplam yıllık maliyeti: $2.000 \text{ ton} \times 4.000 \text{ TL/ton} = 8.000.000 \text{ TL}$

3. Su Geri Kazanım Projesi:

Yıllık geri kazanılan su miktarı: 200.000 m^3

Su geri kazanım maliyeti (m^3 başına): 10 TL

Projenin toplam yıllık maliyeti: $200.000 \text{ m}^3 \times 10 \text{ TL/m}^3 = 2.000.000 \text{ TL}$

Toplam Çevresel Maliyet:

Toplam çevresel maliyetler, yukarıdaki projelerin yıllık maliyetlerinin toplamı olarak hesaplanır:

$3.000.000 \text{ TL} + 8.000.000 \text{ TL} + 2.000.000 \text{ TL} = 13.000.000 \text{ TL}$

6.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projesinin Finansal Etkisi

XYZ Kimya A.Ş.'nin yıllık ciroya göre çevresel projelerin maliyetleri şu şekilde analiz edilebilir:

Firmanın toplam cirosu $200.000.000 \text{ TL}$ olduğuna göre, çevresel maliyetlerin ciroya oranı şu şekilde hesaplanır:

$8.000.000 \text{ TL} / 200.000.000 \text{ TL} = 0.04$

Bu oran, firmanın çevresel maliyetlerinin toplam ciroya oranının %4'ü olduğunu göstermektedir.

6.3. Çevresel Maliyetlerin Azaltılması ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projesinin Etkisi

Firmalar, çevresel maliyetleri azaltarak uzun vadede finansal kazanç elde edebilirler. Örneğin, X Kimya A.Ş.'nin karbon salınımını azaltma projesi, firmanın karbon vergilerinden ve cezalardan kaçınmasını sağlayabilir. Bu tasarruflar aşağıdaki gibi hesaplanabilir:

Yıllık karbon vergisi (ton başına): 300 TL

Projenin karbon vergisi tasarrufu: $2.000 \text{ ton} \times 300 \text{ TL/ton} = 600.000 \text{ TL}$

Bu tasarruf, çevresel maliyetlerin finansal etkilerini azaltmakta ve firmanın uzun vadede sürdürülebilirliğini artırmaktadır.

X Kimya A.Ş.'nin uyguladığı çevresel projeler, firmanın kurumsal sosyal sorumluluk çerçevesinde önemli maliyetler ortaya çıkarsa da, bu maliyetler uzun vadede firmanın sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır. Çevresel maliyetlerin doğru hesaplanması ve kurumsal sosyal sorumluluk projelerinin finansal etkilerinin değerlendirilmesi, firmanın çevreye duyarlı bir şekilde faaliyetlerini sürdürmesini sağlamaktadır.

7. SONUÇ

Çalışmada, Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) ile çevresel maliyetler arasındaki ilişkinin işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerinde oynadığı önemli rol ele alınmıştır. Günümüz iş dünyasında KSS, yalnızca kâr odaklı bir yaklaşımın ötesine geçerek, işletmelerin çevresel etkilerini minimize etmeye yönelik uygulamalar geliştirmelerini teşvik eden bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Çevresel maliyetlerin doğru hesaplanması ve yönetilmesi, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını artırma ve uzun vadede rekabet avantajı elde etmeleri açısından kritik öneme sahiptir. Çalışmada ortaya konulan bulgular, işletmelerin çevresel maliyetleri azaltma çabalarının hem çevreye duyarlılığı artırdığını hem de finansal açıdan avantaj sağladığını göstermektedir. Özellikle yenilenebilir enerji kullanımı, atık yönetimi ve su geri kazanımı gibi projeler, işletmelerin çevresel maliyetlerini önemli ölçüde azaltmakta ve çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmalarını sağlamaktadır. Bu projeler, sadece çevresel etkileri minimize etmekle kalmayıp, aynı zamanda uzun vadede işletmelerin operasyonel verimliliğini artırarak maliyet tasarrufu elde etmelerine olanak tanımaktadır.

Çalışmada örnek olarak ele alınan X Kimya A.Ş.'nin çevresel maliyetleri azaltma çabaları, firmanın KSS projelerinin uzun vadede maliyetleri düşürdüğünü ve sürdürülebilirlik açısından olumlu sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Firmanın atık yönetimi, karbon salınımını azaltma ve su geri kazanımı projeleri, hem çevresel maliyetleri düşürmekte hem de firmanın uzun vadeli finansal sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Özellikle karbon vergilerinden kaçınma ve enerji maliyetlerinde tasarruf sağlama gibi unsurlar, işletmelerin çevresel sorumluluklarını yerine getirirken aynı zamanda maliyet avantajları elde edebileceklerini göstermektedir. Bu bağlamda, KSS'nin çevresel maliyetlerle olan bu ilişkisi, işletmelerin finansal performanslarını olumlu yönde etkileyen bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Çevresel maliyetlerin doğru şekilde ölçülmesi ve raporlanması, işletmelerin çevresel etkilerini daha iyi yönetmesine ve çevreye duyarlı uygulamalarını

güçlendirmesine olanak tanımaktadır. Bu durum, sadece kısa vadeli maliyet avantajları sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda işletmelerin uzun vadeli kârlılıklarını artırmalarına ve topluma olan katkılarını güçlendirmelerine yardımcı olmaktadır.

Sonuç olarak, kurumsal sosyal sorumluluk ve çevresel maliyetler arasındaki ilişki, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerinde kritik bir rol oynamaktadır. Çevresel maliyetlerin azaltılması ve KSS projelerinin doğru uygulanması, işletmelerin rekabet avantajlarını koruma ve toplum nezdindeki itibarlarını artırma çabalarında önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışma, çevreye duyarlı işletme uygulamalarının uzun vadede hem çevresel hem de finansal sürdürülebilirliği desteklediğini ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Akinbami A.O. ve Adegbulugbe J. F. K., (1998) Exploitation of energy resources and environmental degradation in nigeria. In A paper presentation at the two-day national seminar on the management of Nigerian Resources for National Development under the auspices of NIIA and sons Inc., New York, 25(6), 1-21.
- Aluchna, M., (2010). Corporate social responsibility of the top ten: examples taken from the Warsaw Stock Exchange, *Social Responsibility Journal*, 6(4), 611-626.
- Ambec, S. ve Lanoie, P. (2008). Does it pay to be green? A systematic overview. *Academy of Management Perspectives*, 22(4), 45-62. <https://doi.org/10.5465/amp.2008.35590353>
- Bansal, P. ve Roth, K. (2000). Why companies go green: A model of ecological responsiveness. *Academy of Management Journal*, 43(4), 717-736. <https://doi.org/10.2307/1556363>
- Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*, 34(4), 39-48. [https://doi.org/10.1016/0007-6813\(91\)90005-G](https://doi.org/10.1016/0007-6813(91)90005-G)
- Clarkson, P. M., Li, Y., Richardson, G. D. ve Vasvari, F. P. (2011). Does it really pay to be green? Determinants and consequences of proactive environmental strategies. *Journal of Accounting and Public Policy*, 30(2), 122-144. <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2010.09.013>
- Crowther, D. ve Jatana, R. (2005), *International Dimensions of Corporate Social Responsibility*, Vol. 1, ICAFI University Press, Hyderabad.
- Dhillon, R., White A., Cooper, D., Franklin, M. ve Graybeal, P., (2022). *Accounting Business and Society*, University of Tecnology Sydney, 463-471.
- Eccles, R. G., Ioannou, I. ve Serafeim, G. (2014). The impact of corporate sustainability on organizational processes and performance. *Management Science*, 60(11), 2835-2857. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2014.1984>
- Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks: The triple bottom line of 21st century business*. Capstone.
- Enahoro, J.A. (2009). *Design And Bases Of Environmental Accounting In Oil And Gas Manufacturing Sectors In Nigeria* Ph.D Accounting Thesis, Covenant University Ota, Nigeria
- Freeman, R.E. (2005), "A stakeholder theory of the modern corporation", in Allhof, F. and Vaidya, A. (Eds), *Business Ethics*, Vol. 1, Sage Publications, Beverly Hills, CA, pp. 253-64.
- Hansen DR, Mowen MM (2000) *Cost management accounting and control*. Environmental Cost Management.

- Hawkins, D.E. (2006), *Balancing Tomorrow's Sustainability and Today's Profitability*, Palgrave Macmillan, London.
- Henri, J. F. ve Journeault, M. (2010). Eco-control: The influence of management control systems on environmental and economic performance. *Accounting, Organizations and Society*, 35(1), 63-80. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2009.02.001>
- Henri, J. F., Boiral, O. ve Roy, M. J., (2013). The Tracking of Environmental Costs: Motivations and Impacts, *European Accounting Review*, 23(4). 647-669.
- Heyes, A., Kapur, S., (2011). Regulatory attitudes and environmental innovation in a model combining internal and external R&D. *Journal of Environmental Economics and Management* 61, 327-340.
- Hollender, J. ve Fenichell, S. (2004), *What Matters Most: Business, Social Responsibility and the End of the Era of Greed*, Random House Business Books, London.
- Jasch, C., (2001). The use of Environmental Management Accounting (EMA) for identifying environmental costs, *Journal of Cleaner Production*, 11, 667-676.
- Jasch, C., (2003). The use of Environmental Management Accounting (EMA) for identifying environmental costs, *Journal of Cleaner Production*, (11), 667-676.
- King, A. A. ve Lenox, M. J. (2001). Does it really pay to be green? An empirical study of firm environmental and financial performance. *Journal of Industrial Ecology*, 5(1), 105-116. <https://doi.org/10.1162/108819801753358526>
- Lioui, A. ve Sharma, Z., (2012). Environmental corporate social responsibility and financial performance: Disentangling direct and indirect effects, *Ecological Economics*, (78), 100-111.
- Margolis, J. D. ve Walsh, J. P. (2003). Misery loves companies: Rethinking social initiatives by business. *Administrative Science Quarterly*, 48(2), 268-305. <https://doi.org/10.2307/3556659>
- Orlitzky, M., Schmidt, F. L. ve Rynes, S. L. (2003). Corporate social and financial performance: A meta-analysis. *Organization Studies*, 24(3), 403-441. <https://doi.org/10.1177/0170840603024003910>
- Palmer K, Oates W. ve Portney, P., (1995). Tightening environmental standards: the benefit-cost or the no-cost paradigm? *J Econ Perspect* 9(4):119-132
- Porter, M. E. ve Kramer, M. R. (2006). Strategy and society: The link between competitive advantage and corporate social responsibility. *Harvard Business Review*, 84(12), 78-92.

- Porter, M. E. ve Van der Linde, C. (1995). Toward a new conception of the environment-competitiveness relationship. *Journal of Economic Perspectives*, 9(4), 97-118. <https://doi.org/10.1257/jep.9.4.97>
- Rita, I. I., Mary , O. I., Chined, N. L. ve Gloria, N. C., (2023). Impact of Environmental Cost on Corporate Performance: Focus on Selected Oil Firms in Nigeria, *IOSR Journal of Business and Management*, 25(12), 01-11.
- Schaltegger, S. ve Burritt, R. L. (2010). Sustainability accounting for companies: Catchphrase or decision support for business leaders? *Journal of World Business*, 45(4), 375-384. <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2009.08.002>
- Shabbir, M. S. ve Wisdom, O., (2020). The relationship between corporate social responsibility, environmental investments and financial performance: evidence from manufacturing companies, *Environmental Science and Pollution Research*, 39946–39957.
- Shabbir, M. S., Saleem, H., ve Khan, M. B. (2019). Impact of Internet Adoption and Mobile Phone Penetration on Corruption: Evidence from Selected Asia-Pacific Countries. *Global Business Review*, 22(4), 906-920. <https://doi.org/10.1177/0972150919832107>
- Stojanović, A., Mihajlović, I. ve Schulte, P., (2016). Corporate Social Responsibility: Environmental Aspects, International May Conference on Strategic Management, 28-30 May 2016.
- Wagner, M. (2005). How to reconcile environmental and economic performance to improve corporate sustainability: Corporate environmental strategies in the European paper industry. *Journal of Environmental Management*, 76(2), 105-118. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2004.10.024>